

MÁDL FERENC

*Németh László szobrának avatására**

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Örömmel köszöntöm Önöket ezen a jeles napon, amikor a magyar irodalom és gondolkodás óriásának állított szobor avatására jöttünk össze. Csíkszentmihályi Róbert szoborba öntött vallomása méltó emlékezés Németh Lászlóról, az emberről és életművéről. Németh László olyan alkotója volt a 20. századnak, aki minden gondolatában és reflexében ennek a nemzetnek sorskérdéseire figyelt. Eközben mindig az egész emberiség sorsára ügyelő érzékenységgel szemlélte a világ változásait. Benne együtt volt az ideális hazafiság és az ideális világpolgárság, a szülőföldhöz, népéhez való hűség és a minden más nép sorsára, kultúrájára való nyitottság. Életműve a magyar és európai kultúra velünk élő része lett. Azokkal a vitákkal együtt, amelyek életében és utókorában munkásságáról és egyes műveiről folytak. A szellemi életből való kirekesztését célzó támadások is sűrűen érték. Igazi vitapartnerei azonban mindig megbecsülték; nemcsak páratlan tudása és teremtő szeleme miatt, hanem emberségéért, példás moralitásáért.

Az utókorra Németh László műve maradt. Mi, akik kortársai is voltunk, nemcsak a művet, hanem az embert is láttuk. Megtapasztalhattuk azt a kort is, amiben életművét megteremtette. Teremtő nyugtalanság dolgozott benne. Esszéiben, drámáiban és regényeiben – alkotó erejével és kivételes tehetségével – a magyar irodalom egyik legnagyobb szabású életművét alkotta meg. Németh László korosztályának felnőtt élete akkor kezdődött, amikor a magyarság történelmének tragikus éveit élte. Trianonnal kidőltek annak a történelmi-irodalmi műhelynek a falai, amelyet történelmi Magyarországnak nevezünk, amelyet a magyar nemzet örökkévalónak hitt. A külső és belső összeomlás állapota azonban nemcsak kétségbeesést, hanem heroikus terveket és nagy alkotásokat is szült.

Ez a sok szempontból oly sanyarú, és újabb katasztrófába sodródó kor a magyar irodalom történetének talán leggazdagabb termését hozta.

Ez az irodalom attól lett olyan nagyszerű, hogy írói számára rendkívüli tétet kínált.

Többségük tudatosan vagy éppen önmaga előtt is titkolva, nagy reményekkel vagy fogó illúziókkal, de lelke mélyén a nemzet megváltója akart lenni. Gyakran még akkor is, ha tudta, hogy ez lehetetlen. Németh László életművének lényegét sohasem érthetjük meg, ha erre a nyílt vagy eltitkolt, tiszta szívű, szinte diákos hevületre nem gondolunk. Sokan úgy látták, és azt hiszem jól látták, hogy Németh László világlátásának alapja a gyakran semmibe vett, lesajnált morális küldetésstudata volt. Nagy szerepet kapott ebben a tágabb közösség: a nemzet és az egész emberiség szolgálata.

* Elhangzott Csíkszentmihályi Róbert Németh László-szobrának avatásán Budán (Pasaréti út és a Radna utca találkozásánál) 2006. április 28-án

Németh László terjedelmében is hatalmas életművet hagyott maga után. Laikus olvasó számára ennek egyik fontos értéke, hogy könyveit jószerével bárhol föl ütve az egészről kapunk hiteles képet.

És azt is tapasztalhatjuk, hogy művészetének, intellektusának egyik fontos vonása, hogy mindig mindenkihez szól. Diákhöz és tudóshoz, a szakmabeliekhez és a maguk örömeire olvasókhöz, a történelemben elmélyülni akarókhöz és a maguk életének problémáira választ keresőkhöz.

Esszéi és drámái, Széchenyiről, Galileiről, vagy VII. Gergelyről sokunknak életre szóló élményei lettek, ahogyan regényei is.

Gondoljunk a nagy történelmi drámák szereplőitől annyira különböző Iszony hősnőjének életére; mindezek a jelképpé váló szereplők Németh László hőseiként végül ugyanazt hirdetik: a magasabb rendű értékek elsőbbségét, az elérhetetlen ideák felé törekvés kudarccal teli szépségét, s az erkölcsi ember példának állítását.

„Szerettem az igazságot, gyűlöltem a méltatlanságot, ezért halok meg száműzetésben” – így vonja meg élete mérlegét VII. Gergely.

Németh László is így summázta a maga életét. Ezt az érzést, ezt a gondolatot azonban túlfeszített érzékenysége súgta neki. Olvasói szívéből, gondolkodásából ellenfelei ezt mindazonáltal sohasem tudták száműzni.

És ezt maga is érezte. Ez adott neki erőt a folytonos újrakezdéshez, belső megújuláshoz.

Hiszen az igazság szenvedélyes szeretete az életet csak látszólag megnehezítő teher. Mert ennek hordozása jutalma és egyben feloldása is annak a sok vívódásnak, kétségnek és lelki fájdalomnak, amit ez a szenvedély okoz.

Fogadják ezért is szeretettel ezt a szobrot, amely nemcsak Németh Lászlónak állít emléket, hanem az általa megmutatott igazi emberségnek nélkülözhetetlenségére is figyelmeztet.

